

19.YÜZYILIN ORTALARINDA BARTIN KAZASINA BAĞLI MEKEÇLER KÖYÜNÜN EKONOMİK YAPISI

Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN
Bartın Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
rarslan@bartin.edu.tr

Özet: Bu çalışmada Bartın ilinin 19.Yüzyıl ortalarındaki ekonomik yapısına ışık tutmak amacıyla Bartın kazasına bağlı Mekeçler köyünün ekonomik yapısı incelenmiştir. Çalışmanın temel kaynağını, T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde ML.VRD.TMT. fonunda kayıtlı 02824 numaralı Temettuat Defteri teşkil etmektedir. İncelenen dönemde toplam 20 haneye sahip olan Mekeçler köyünün gelir kaynaklarını başta tarımsal ürün gelirleri olmak üzere kerestecilik, nakliyecilik, amelelik gelirleri, bostan ve üzüm ağacı gelirleri ile hayvancılıktan elde edilen gelirler teşkil etmektedir. Ekonomik yapısının tarım öncelikli olduğu Mekeçler köyünde özellikle keresteciliğin önemli bir gelir kaynağı oluşturduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Bartın, Ekonomik Yapı, Mekeçler Köyü.

THE ECONOMIC STRUCTURE OF MEKECLER VILLAGE, AFFILIATED TO BARTIN DISTRICT, IN THE 19TH CENTURY

Abstract: This study examines the economic structure of Mekecler village, which was affiliated to Bartın, an Ottoman city, in the 19th century. The main resource of the study is the Temettuat Registry numbered 02824 recorded in the ML.VRD.TMT. fund in the Republic of Turkey Prime Ministry Ottoman Archive. Mekecler village had a total number of 20 houses in the period examined and the main income resources were agricultural products, lumbering, carrying business, manual labor, income from vegetable gardens and grapevines and stockbreeding. It is seen that lumbering was a significant source of income in Mekecler village, whose economic structure is based on agriculture.

Keywords: Bartın, Economic structure, Mekecler Village..

1. GİRİŞ

Tarihi süreçte devletlerin sosyal, ekonomik ve askerî politikalar üretmek amacıyla belli zamanlarda sayımlar yaptırdıkları yapılan araştırmalarda (Barkan, 2000: 181) görülmektedir. Osmanlı Devleti de merkezî bütçenin zor durumda olduğu dönemlerde hem bütçede gelir kalemlerini artırmak (Pamuk 2007:119-121) hem de imparatorluğu kontrolünü sağlamak amacıyla sayımlar yaptığı (İnalçık 1996: IX) bilinmektedir. Eyalet bazında yapılan sayımlarda vergi kaynakları yeniden tespit edilmiştir (Çadircı 1987:190; Tabakoğlu 2003:169). İnceleme dönemine ilişkin H.1260/M.1844 yılında yapılan sayımda kaza, köy gibi yerleşim merkezleri hane bazında ele alınarak mal varlığı, emlak, arazi, hayvanat, ürün gibi hane bilgileri tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, 19.Yüzyılın ortalarında bir Osmanlı şehri olan Bartın kazasına bağlı Mekeçler köyünün ekonomik yapısı incelenmektedir. Bartın, Günümüzde Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Şehir, adını Bartın şehir merkezinden geçen "Bartın Çayı" (eski adı Parthenios)'ndan almıştır. XVII. yüzyılda Bartın'dan geçen Evliya Çelebi, Bartın çayı ağzında kalyonlar yapıldığını ve buradan gemilerle İstanbul'a ve başka yerlere başta kereste olmak üzere ticari eşyalar gönderildiğini yazmaktadır (Tuncel 1992:87-88). Tarihin çeşitli dönemlerinde birçok devletin hâkimiyetine giren Bartın, Fatih Sultan Mehmet'in H.864/M.1460 yılında Amasra'yı fethetmesiyle Osmanlı topraklarına kesin olarak katılmıştır (Uzunçarşılı 1977:49).

18.yüzyılın ortalarında "On İki Divan" adıyla bilinen bölge sonraki dönemlerde "Saltuk Eli" olarak anılmış, daha sonraları ise Bartın olarak isimlendirilmiştir (Bartın Rehberi 1927:8). Belediye teşkilatının 1293/1876 yılında kurulduğu Bartın, 1920 yılında Zonguldak Mutasarrıflığına bağlanmış, 1924 yılında Zonguldak'ın il olmasıyla bu ilin ilçesi haline gelmiş ve 1991 tarihinde il statüsüne kavuşmuştur. Bartın'ın günümüzde Merkez, Amasra, Ulus ve Kurucaşile olmak üzere 4 ilçesi, Arıt Kozcağız, Kumluca ve Abdipaşa beldeleriyle 9 Belediye ve 260 köyü bulunmaktadır (Bartın Valiliği. www.bartın.gov.tr (27.01.2014)).

Çalışmanın temel kaynağını, T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde ML.VRD.TMT. fonunda kayıtlı 02824 numaralı Temettuat Defteri teşkil etmektedir. Gelir kaynakları, toprak ve vergi dağılımı gibi ekonomik göstergelerden hareketle ekonomik yapısının incelendiği Mekeçler köyünün, kendi döneminde geçimlik bir ekonomik yapıya sahip olduğu görülmektedir.

1. GELİR KAYNAKLARI

Bir ekonomide gelir kaynakları, sektörler ve yerleşim birimlerine göre farklıdır. Şehir hayatı, kırsal kesime göre daha kalabalık merkezler olarak bilinir. Köyler, daha genel bir ifade ile kırsal kesim ise ekonomik hayatın ihtisas kazanmadığı, buna bir ölçüde ihtiyaç da duyulmadığı, üretimin geçimlik düzeyinde olduğu, gelir kaynakları bakımından tarım ve hayvancılığın önemli bir alan oluşturduğu küçük yerleşim birimleridir (Öztürk 1996:109).

Çalışma konusunu teşkil eden Mekeçler köyü incelenen dönemde Bartın kazasına bağlı bir köy statüsündedir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nde bir kazanın gelir kaynakları kazaya bağlı yerleşim yerleri üzerinden belirlenmekteydi. Köy gibi kırsal yerleşim alanlarının gelir kaynakları, aynı zamanda kaza, vilayet ve sancak gibi üst birimlerin gelirleri hakkında da bilgi verebilmektedir.

Söz konusu dönemde Mekeçler köyünde toplam 20 hane bulunmaktadır. Aile reislerinin tümü meslek olarak ziraatle uğraşmaktadır (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-10). Aile reislerinin geliri,

kereste kesim işi, kereste nakliyesi ve amelilikten oluşmaktadır. Sadece kereste ve sadece kereste nakliye işini yapan kişiler olduğu gibi her iki işi birlikte yapan aile reisleri de bulunmaktadır. Dolayısıyla kereste kesim ve nakliyecilikten gelir elde eden sadece iki hane bulunmaktadır. Bunlardan biri Kirancı Oğlu Menhüseyin (1000 kuruş) ve Oncu Ali Oğlu Ali (400 kuruş)dir (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 8). 20 hanelik köyün yıllık geliri toplam 14.339 kuruş olarak hesaplanmıştır. Bunun 4.230 kuruşu kereste kesim işinden, 3700 kuruşu kereste nakliyesinden ve 450 kuruşu ise amelilikten elde edilmiştir (Tablo 1). Mekeçler köyünde hayvancılık geliri ise 50 kuruştur. Buna göre kerestecilik (%55), köyün önemli gelir kaynakları arasında yer almaktadır.

Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Bartın'ın ormanlık alan itibariyle zengin olduğu, Orman Genel Müdürlüğü, Orman Amenajman Haritası Veritabanına göre Bartın ilinde 98.578 ha orman alanı ve 13.229.029 metreküp dikili orman serveti bulunduğu, mevcut orman alanlarının büyük kısmını koru ormanlarından oluştuğu (Sarı 2007:23) dikkate alındığında kerestecilik faaliyetinin etkin bir gelir kaynağı olmasının beklenebilir bir durum olduğunu ortaya koyacaktır.

Tablo 1: Hane Reislerinin Yıllık Gelir Kaynakları (1260/1844).

Hane No	Aile Reisi	Yıllık Tahmini Gelir	Kereste kesim	Kereste Nakliyesi	Amele (İşçilik)	Toplam
1	Halil İmam Oğlu Hasan	345	900			1.245
2	Halil İmam Oğlu Mehmed	148	300			448
3	Mekeç Oğlu Hasan	297	150			447
4	Mekeç Oğlu Abid	375	180			555
5	Mekeç Oğlu Ali	252	300			552
6	Mekeç Oğlu Halil	243	350			593
7	Mensur Ahmed Oğlu Halil	126	350			476
8	Mensur Ahmed Oğlu Osman	325	500			825
9	Mensur Ahmed Oğlu Veysi	305	500			805
10	Konca Oğlu İsmail	86	150			236
11	Şahin Beş Oğlu Samir	438	550			988
12	Kündehan Oğlu Halil	171			250	421
13	Kündehan Oğlu Ali	180			200	380
14	Kirancı Oğlu Menhüseyin	414				414
15	Kirancı Oğlu Veys	504		800		1.304
16	Kirancı Oğlu Süleyman	406		800		1.206
17	Kirancı Oğlu Mehmed	306		800		1.106
18	Kirancı Oğlu Mehmed	384		950		1.334
19	Hatip Oğlu Ahmed	285		350		635
20	Oncu Ali Oğlu Ali	369				369
	Toplam	5.959	4.230	3.700	450	14.339

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-10).

Hane reislerinin 11'i kereste kesimi, 5'i kereste nakliyeciliği ve 2'si ise işçilik yapmaktadır. Aile reislerinin en fazla kerestecilik faaliyetiyle uğraştıkları görülmektedir.

Köy yerleşim biriminin gelir kaynakları arasında kerestecilik ve kereste nakliyesi dışında bostan ve üzüm ağacından da elde edilen gelirleri de saymak mümkündür (Tablo 2). Bir yıllık dönemde toplam 2.324 kuruş gelir elde edilmiştir. Bunun 803 kuruşu bostan gelirine, 1.521 kuruşu ise üzüm ağacından elde edilen gelire aittir (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-8).

Hane reislerinin meslekî dağılımına bakıldığında 20 hanelik Mekeçler köyünde 19 kişi erbab-ı ziraat, 1 kişi amele yani işçidir. Köy tipi yerleşim birimlerinde, şehirde olduğu gibi meslekî çeşitlilik görülmemektedir. Temel gelir kaynağının tarım ve hayvancılığa dayandığı köy topluluklarında meslekî farklılaşmaya da ihtiyaç duyulmamaktadır (Güran 1985:318) Köy yerleşim biriminin meslekî gelir dağılımına bakıldığında bazı bilgiler vermek mümkündür. Köydeki 20 hanenin tümünün bir meslek geliri bulunmaktadır. Meslek gelirleri toplamı 15.744 kuruştur. Bu miktarın 6.414 kuruşu meslek gelirinden, 9.330 kuruşu ise bir mesleğin yanı sıra kişinin yaptığı başka bir işten dolayı elde ettiği gelirden oluşmaktadır (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-10).

Tablo 2: Bostan Ve Üzüm Ağacı Geliri (1260/1844).

Hane No	Bostan Yıllık Gelir			Üzüm Ağacı Yıllık Gelir			
	1260/1844	1261/1845	Toplam	Adet	1260/1844	1261/1845	Toplam
1	27	36	63	5	27	36	63
2	41	22	63	5	36	45	81
3	27	36	63	3	36	40	76
4	27	27	54	10	27	54	81
5	27	36	63	7	27	37	64
6	18	27	45	7	27	36	63
7	18	27	45	6	27	36	63
8	18	27	45	7	27	36	63
9	18	27	45	3	18	27	45
10	9	10	19	3	18	20	38
11	18	36	54	8	54	72	126
12	9	10	19	2	18	20	38
13			0	3	27		27
14			0	3	36	45	81
15	27	45	72	5	36	45	81
16	27	45	72	5	36	27	63
17			0	6	72	54	126
18	36	45	81	3	54	27	81
19			0	7	81	63	144
20			0	7	81	36	117
Toplam	347	456	803	105	765	756	1.521

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-10).

2. TOPRAK DAĞILIMI

Köy yerleşim merkezinde ekilen toprak miktarı toplam 273 dönümdür. 1260/1844 yılında 4.802 kuruş ve 1261/1845 yılında 6.470 kuruş olmak üzere toplam 11.272 kuruş yıllık gelir elde edilmiştir (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-8).

Tablo 3: Mekeçler Köyü Toprak Dağılımı (1260/1844).

Hane No	Ekilen Tarla Dönüm	1260/1844 Yılı Geliri	1261/1845 Yılı Geliri	Toplam Gelir
1	15	279	405	684
2	5	85	125	210
3	15	234	300	534
4	17	315	436	751
5	12	198	270	468
6	11	198	270	468
7	7	81	120	201
8	12	270	350	620
9	17	270	405	675
10	5	45	67	112
11	22	360	607	967
12	8	144	200	344
13	8	153	180	333
14	18	378	405	783
15	27	441	600	1.041
16	17	343	405	748
17	13	234	350	584
18	18	288	405	693
19	8	198	250	448
20	18	288	320	608
Toplam	273	4.802	6.470	11.272

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-10).

İncelenen dönemde Mekeçler köyünde tarım ürünleri olarak buğday, arpa, alaf, keten gibi ürünler yetiştirilmektedir. Köy genelinde hububat üretimine ayrılan miktar 273 dönüm, bağ, bahçe, bostan üretimine ayrılan miktar ise 7 dönümdür. Hububat üretiminin yapıldığı 280 dönümlük alanda toplam 5.914 kuruşluk bir gelir elde edilmiştir. Bunun 4.802 kuruşu hububat, 347 kuruşu bostan ve 765 kuruşu ise üzüm ağacı geliri olarak elde edilmiştir (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-10).

Osmanlı İmparatorluğu için en önemli gelir kaynağı olan tahıl üretimi (Keyder 1998:182), imparatorluğun küçük bir yansıması olan Osmanlı kırsal kesiminde de son derece önemli bir geçim kaynağı olduğunu görmekteyiz. İncelenen dönemde Mekeçler köyünde 370 kile buğday, 390 kile arpa ve 190 kile alaf olmak üzere toplam 950 kile tahıl üretimi yapılmıştır.

3. VERGİ DAĞILIMI

Günümüzde vergi, devletin kamu harcamalarını karşılamak amacıyla kişilerden cebren ve karşılıksız olarak topladığı ekonomik değeri ifade etmektedir (Kenanoğlu 2013:52). Bu ifade, kamu faaliyetlerinin yürütülebilmesi için ekonomik kaynaklardan siyasî kararlarla devlete fon aktarılması anlamına da gelir (Milliyet 1988:920). Osmanlı Devleti'nin temel dinamiklerden biri olan bu malî sistem, İmparatorluğun çöküşüyle birlikte dünya malîye tarihinde özgün yerini almıştır (Genç 1975:231).

Osmanlı Devleti'nde vergi, vazi, tahsili ve çeşitliliği açısından oldukça farklı uygulamalar geçirmiştir. Tanzimat öncesi uygulama biçiminde "Tekâlif-i Şer'îye" ve Tekâlif-i Örfîye" ana başlığı altında çeşitli adlarla, farklı oran ve farklı tahsil biçimlerinde vergi bulunmaktaydı. Tanzimat'la birlikte diğer kurumlarda olduğu gibi malî yapıda da pek çok reformlar yapılmıştır. Malî kurumlar ve vergi sistemi Tanzimat reformlarının yoğunlaştığı başlıca alanlar olmuştur (Ortaylı 1974:2). Tanzimatla birlikte gelen bir başka yenilik de 1256/1840 yılında toplam vergi miktarının yerel meclisler tarafından halkın malî durumuna göre hâne başına dağılımı uygulamasına geçilmesi idi (Kenanoğlu 2013:56).

Vergi düzenine ilişkin uygulama biçimi, şer'î vergileri kaldırılarak, yerine ziraî ürünlerden onda bir oranında öşür, küçükbaş hayvanlardan "adet-i ağnam" ve gayr-i Müslim tebaadan cizye alınması, örfî vergiler yerine de "vergü-yi mahsusa" vergisi şeklinde idi (Güran 1989:13).

Herkesin az çok kazancı gözetilerek dağıtılan ve Tanzimat döneminde örfî vergiler yerine ikame edilen "vergü-yi mahsusa", 1256/1840 yılından itibaren uygulanmaya başlandı. Verginin miktarı Sancak düzeyinde belirlenerek toplam miktar kazalar arasında paylaşılmaktaydı. Cizye ise, İmparatorluğun Müslüman olmayan kesiminden alınan parasal bir baş vergisi idi (Karaman ve Pamuk 2010:599).

Diğer taraftan tarımsal ürünlerden alınan vergi türü ise öşür vergisi ya da ziraî vergi olarak bilinir. Onda bir anlamına gelen öşür (Akdağ 1999:408), İslam toprak hukukuna göre, sakinleri isteyerek Müslüman olan yerler ile savaş yolu ile alınıp gaziler arasında paylaştırılan topraklar üzerinde yetiştirilen ürünlerin gayr-i safi miktarının 1/10 ve 1/20 oranında alınan bir arazi vergisini ifade etmektedir (Öztürk 1996:184-185). Teorik olarak Müslümanlardan alınan mülk topraklarının mahsullerinin zekâtı demek olan öşür, Tanzimat'tan sonra birçok düzenlemelerden geçmiştir. Maliye için önemli olan bu âşâr vergisi, ülkenin tarım ekonomisi, sosyal yapı üzerindeki olumsuz etkilerine rağmen Cumhuriyet'e kadar devam etmiş ve 1925 yılında çıkarılan bir kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. Öşür olarak alınan bu vergiler daha çok tahıl ve bakliyat malı olarak

tahsil edilirdi. Ayrıca meyve bahçelerinden bahçe; kavun, karpuzdan alınan bostan; üzüm bağlarından bağ; baldan kovan gibi çeşitli vergiler mevcuttu. (Tabakoğlu 2007:101-102).

İncelenen dönemde Mekeçler köyüne tarh edilen vergi-yi mahsusa miktarı 4.128 kuruştur. Hane başına düşen vergi miktarı 206.40 kuruş olmaktadır. 1260/1844 yılında arpa (195 kuruş), buğday (222 kuruş), alaf (61 kuruş) ve keten(16 kuruş)den alınan toplam öşür vergisi 536 kuruştur (Tablo 4).

Tablo 4: Mekeç Köyü Vergi Dağılımı (1260/1844).

Hane No	Aile Reisi	Bir önceki senenin vergisi	1260/1844 Yılı Vergisi (Arpa, buğday ve alaf)	1261/1845 Yılı Öşür	Toplam Vergi
1	Halil İmam Oğlu Hasan	200	31	6	37
2	Halil İmam Oğlu Mehmed	200	13	7	20
3	Mekeç Oğlu Hasan	400	26	7	33
4	Mekeç Oğlu Abid	110	35	6	41
5	Mekeç Oğlu Ali	130	22	6	28
6	Mekeç Oğlu Halil	110	22	5	27
7	Mensur Ahmed Oğlu Halil	120	9	5	14
8	Mensur Ahmed Oğlu Osman	252	30	5	35
9	Mensur Ahmed Oğlu Veysi	180	30	4	34
10	Konca Oğlu İsmail	60	5	3	8
11	Şahin Beş Oğlu Samir	200	40	8	48
12	Kündehan Oğlu Halil	100	16	3	19
13	Kündehan Oğlu Ali	100	17	3	20
14	Kıranlı Oğlu Menhüseyyin	350	42	4	46
15	Kıranlı Oğlu Veys	300	49	6	55
16	Kıranlı Oğlu Süleyman	380	37	7	44
17	Kıranlı Oğlu Mehmed	196	26	8	34
18	Kıranlı Oğlu Mehmed	310	32	13	45
19	Hatip Oğlu Ahmed	132	22	9	31
20	Oncu Ali Oğlu Ali	192	32	9	41
Köy Toplamı			536	124	660

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-10).

Bostan öşrü 37 kuruş, üzüm öşrü 63 kuruş, pembe öşrü 12 kuruş yulaf öşrü ise 9 kuruştur. Bedel-i ağnam denilen vergi sadece 18 nolu haneden alınmış olup toplam 3 kuruştur. Yine arı kovanından alınan vergi 8 kuruş olup toplam 124 kuruş öşür vergisi ödenmiştir. Köy ölçeğinde biy yılda ödenen öşür miktarı ise toplam 660 kuruştur.

4. HAYVANCILIK

Hayvancılık, bölgede gelir kaynakları içinde son sırada yer almaktadır. Hayvancılık, daha çok ihtiyaçları karşılamaya yöneliktir. Piyasa için üretimin yapıldığı ve bir meslek dalı olarak hayvancılığın yapıldığını söyleyemeyiz. Mekeçler köyünde incelenen dönemde 3 sağmal koyun ve 6 kuzu olmak üzere 9 adet küçükbaş, 33 adet öküz başta olmak üzere toplam 56 adet büyük baş hayvan yetiştirildiği görülmektedir (tablo 4). Hayvancılık geliri toplam 20 kuruştur. Bunun 6 kuruşu küçükbaş hayvancılığa ait olup diğeri büyük baş hayvancılığa aittir (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-10). Köy kırsalında daha çok büyükbaş hayvancılığın yaygın olduğu söylenebilir. Sığır türü hayvan miktarı yük hayvanı miktarından fazladır. Sığır türünde hâsılat getiren sağmal inek ve sağmal manda dışında diğerlerinden yıllık gelir kaydedilmemektedir. Sığır içinde koşum hayvanı olarak kullanılan öküz sayısı önemli oranlara ulaşmıştır. Yük hayvanı olarak kullanılan türler içinde fazla miktarda merkep bulunmamaktadır.

Tarla sürümünde ve taşımacılıkta kullanılan ve sermaye donanımı içinde değerlendirilmesi gereken hayvan türlerini toplu bir şekilde değerlendirdiğimizde, koşum amaçlı kullanılan öküz özellikle karasığır öküzü başta gelmektedir. Taşıma amaçlı sadece merkep kaydedilmekte bunun dışında beygir, katır gibi hayvanlara rastlanılmamaktadır.

Tablo 5: Mekeçler Köyü Hayvan Varlığı (1260/1844).

Köy	Sağmal İnek (adet)	Sağmal İnek Gelir	Kara Sığır Öküzü	Manda Öküzü	Kısır Manda	Erkek Malak	Kısır İnek	Dişi Buzağı	Düğe	Düğe Manda	Erkek Buzağı
Mekeçler	2	20	29	5	3	2	4	2	6	2	1

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT. 02824: 4-10).

Köy yerleşim biriminde bir öküze ne kadar ziraat alan düştüğü hesaplanabilmektedir. Mekeçler köyünde kara sığır öküzü ve manda öküzü olmak üzere toplam 34 öküz (Tablo 5) ve 273 dönüm ekili arazi bulunmaktadır. Buna göre bir öküze toplam ekili alanın 8.03 dönüm düştüğü ortaya çıkmaktadır. Bir iş gününde bir çift at 6-7, bir çift öküz ise 2-3 dönüm toprak sürdüğü bilindiğine göre (Güran 1998:86) bir öküzün sadece tarla sürümü için kullandığı gün sayısı ortalama olarak iki iş günü olmaktadır. Mekeçler köyünde ayrıca arıcılık yapıldığı, 4 adet kovan arısının olduğu ve bunlardan toplam 24 kuruş yıllık gelir elde edildiği görülmektedir.

SONUÇ

19.Yüzyılda Bartın kazasına bağlı Mekeçler köyünün ekonomik yapısını inceleyen bu çalışmada gelir kaynakları, toprak dağılımı, hayvancılık vergi dağılımına ilişkin ekonomik

göstergeler üzerinde durulmuş, incelenen dönemde Mekeçler köyünün ekonomik yapısına ilişkin önemli bulgular ortaya konulmuştur.

Çalışma konusu olan köyün geçim kaynaklarının başında tarım ve hayvancılık gelmekle birlikte keresteciliğin önemli bir gelir kaynağı olduğu tespit edilmiştir. Tarımsal üretim noktasında buğday, arpa, alaf ve keten gibi hububat üretimi yapıldığı, ayrıca bağ, meyve-sebze yetiştirildiği görülmüştür.

Köy ölçeğinde 273 dönüm toprak ekimi yapılmıştır. 273 dönümden toplam 11.272 kuruş gelir elde edilmiştir. Vergi hanesi başına düşen toprak miktarı 13.65 dönümdür. Tahıl üretimine ayrılan alan ise 8315 kiledir. Bu alanın büyük bir kısmında buğday üretimi yapılmıştır. Ziraat işletmelerin büyüklüğü bakımından orta ölçekli işletmelerin yoğunlukta olduğu büyük ölçekli işletmelerin bulunmadığı saptanmıştır.

Hayvancılığın bir meslek olarak değil, daha çok ihtiyaçları gidermeye yönelik yapıldığı görülmüştür. Köy ölçeğinde büyük baş hayvancılığı ön plandadır. Koşum hayvanı olarak karasığır öküzü bulunmaktadır. Her hane reisinin bir koşum hayvanı bulunmaktadır.

Kırsal kesimdeki hane reislerinin meslek geliri yanında başkaca gelir getirecek iş kollarında da çalıştıkları tespit edilmiştir. Kırsal kesimin toplam geliri 27.152 kuruştur. Buna karşılık çalışma döneminde ödenen toplam vergi miktarı ise 4.793 kuruştur.

19.Yüzyıl ortalarında bir Osmanlı kırsal yerleşim birimi olan Bartın kazasına bağlı Mekeçler köyü, dönemin kırsal kesiminin ekonomik özelliklerini yansıtan bir yerleşim birimi profilini göstermektedir.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Maliye Nezareti Temettuat Defteri

ML. VRD. TMT. d., Nr. 02824

AKDAĞ Mustafa, (1999), *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi (1243-1453)*, c.1, Ankara: Barış Kitabevi.

Bartın Rehberi, (1927), *Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları*(Osmanlıca Basım), Şirket-i Mürettebiye Matbaası.

BARKAN Ömer Lütfi, (2000), *Osmanlı Devleti'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi, Tetkikler, Makaleler*, c.1, Yayına Hazırlayan Hüseyin Özdeğer, İstanbul: Dilek Ofset Matbaacılık.

BARKAN Ömer Lütfi, (1953), *Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi*, c.x, İstanbul: Türkiye Mec.

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No: 42, İstanbul 2000.
- BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), ML (Maliye), VRD (Vâridât Muhasebesi Defteri), TMT (Temettüat)*, Nr: 02824, Yıl: H.1260/M.1844.
- ÇADIRCI Musa, (1987), *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara.
- GENÇ Mehmet, (2000), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- GENÇ Mehmet, (1975), *Osmanlı Maliyesinde Malikane Sistemi*, Ankara: Türkiye İktisat Tarihi Semineri.
- GÜRAN Tefvik, (1988), *Osmanlı Tarım Ekonomisi 1840-1910", 19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Eren Yayıncılık.
- GÜRAN Tefvik, (1989), *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- GÜRAN Tefvik, (1998), *19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul: Eren Yayıncılık.
- GÜRAN Tefvik, (1985), *On dokuzuncu Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabası'nın Sosyo- Ekonomik Özellikleri*, İstanbul: İÜİF, *Ord. Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan Özel Sayısı*.
<http://www.bartın.gov.tr>, (27.01.2014).
- İNALCIK Halil, (1996), *Tarihi İstatistikler Dizisi Başlarken, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1507-1927, Tarihi İstatistikler Dizisi*, c. II, Yayına Hazırlayan: Cem Bahar, T.C. Başbakanlık DİE, mayıs 1996.
- KARAMAN K.Kıvanç ve PAMUK Şevket, (2010), "Ottoman State Finances in European Perspective, 1500-1914", *The Journal of Economic History*, Vol.70, No.3(September 2010), ss. 593-629.
- KENANOĞLU M.Macit, (2013), "vergi", *TDV*, 43.c., İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KEYDER Çağlar, TABAK Faruk (Ed), (1998), *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Milliyet Genel Ekonomi Ansiklopedisi* (1988), 2, İstanbul.
- ORTAYLI İlber, (1974), *Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)*, Ankara.
- PAMUK Şevket, (2002), " Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi (1820-1914)", *Türkler*, 14, Ankara.
- PAMUK Şevket, (2002), "Kuruş", *TDV*, 26.c, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- PAMUK Şevket, (2007), *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- PAMUK Şevket, (2007), *Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- SARI Salih, (2007), *Bartın İli Tarım Coğrafyası, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- TABAKOĞLU Ahmet, (2007), "öşür", *TDV*, 34.c, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- TABAKOĞLU Ahmet, (1985), *Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TABAKOĞLU Ahmet, (2003), *Türk İktisat Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

TUNCEL Metin (1992), "Bartın", TDV, 5.c., İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

UZUNÇARŞILI İ.Hakkı, (1988), *Büyük Osmanlı Tarihi*, II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

ÖZTÜRK Said, (1996), *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri: Bilecik*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.